

דבר העורף

יהודי נכבד, מקוראינו הנאמנים, הפנה את תשומת לבנו, לסיפור מפעים ומאלף המופיע בספר "מגד גבעות עולם", להר" שורקין, בנו של בעל המעשה.

ברכתו של ה"חפץ חיים" זצ"ל

מעולם לא עלה בדעתי כי יגיע למצב שכזה, אך המציאות היתה חזקה מכל דמיון.

יענקל היה שמו, יענקל פאדברנקא, על שם עיר הולדתו. הוא נמנה על טובי הבחורים בישיבת ראדין, ולמען האמת, זה שנים רבות מידי שהוא נמנה עליהם. שידוכים רבים, טובים ומובחרים, הובאו אליו על מגש של כסף, ומשום מה, באמת שאינו יודע מדוע, שמו לא נמחק מפנקסו המסודר של גדול השדכנים באזור ראדין.

ביי יענקל נפלה הזדמנות פז לחזות בכישוריו המדהימים של השדכן, שהשתכללו עם השנים. יענקל נזכר, כיצד גילה בעבר, שהשדכן נוהג להציע לו את אותו שידוך שנפסל על ידו בעבר, באריזה אחרת, דרך שם משפחתה של האם, מקום המגורים הקודם שלהם, תוך שינוי פרטים שונים והחלפתם באחרים. חלילה, הוא לא שטם לשדכן על כך, אדרבה, הוא העריץ אותו על נחישותו ועל מסירותו הרבה להביא את יענקל פאדברנקא לחופה. היה זה חלומו הגדול של השדכן. הוא ידע היטב, כי עם סיום השידוך הזה, הוא יפסיק לכתב את רגליו בין בתי המשודכים, הכל יחפשו את קרבתו ויבקרו במעונו 'במקרה', אולי יפול דבר מה ויקום שידוך.

מעבר לזה, השדכן ראה בשידוכו של יענקל משימה רבת חשיבות. מביוריו שערך עלה, כי הוריו של יענקל נפרדו ממנו לעולם שכולו טוב בעודו צעיר לימים, אחיו היחיד הוגלה לסיביר, ושתי אחיותיו נחטפו עם תנועת הקומוניזם ובמכתב האחרון שהן נאותו לשלוח לו, הן ביקשו כי יתקן עמם את הקשר.

זה היה המצב, אלו היו התנאים, זו היתה המציאות, קודרת, מייסרת וקורעת לב.

וכי תאמרו, מדוע לא פנה לגדול הדור שהתגורר בסמיכות לישיבה, הלא הוא רבינו ה"חפץ חיים" זצ"ל. ובכן, שאלה זו ניקרה גם בליבותיהם של רבים מיידידיו, ולמען האמת, גם בליבו של יענקל, אשר בינו לבין עצמו נאלץ להודות, כי הוא ראה בפגישה זו את קרש ההצלה האחרון שעומד לרשותו, והוא חשש, שמא בקשתו לא תענה ואזי אפילו לא תהא לו אפשרות לחלום על עתיד טוב יותר.

דף פז/ב שאינו מברך אלא ברכה אחת

האם ניתן לכוון שהברכה לא תחול על פריטים מסויימים

בגמרתנו מבואר, כי השוחט מספר בעלי חיים, מברך ברכה אחת לפני השחיטה הראשונה, וברכה זו עולה לכל השחיטות שיעשה לאחר מכן, וכך נפסק להלכה (י"שולחן ערוך" י"ד סי' מ"ט סעי' ב'): "שחט בהמות וחיות ועופות, ברכה אחת לכולן".

שוחט ששח בין שחיטה לשחיטה: כל עוד השוחט אינו מדבר בין שחיטה לשחיטה, אזי, לכל הדעות הברכה שבירך לפני השחיטה הראשונה, חלה על כל שחיטותיו. אולם, נחלקו הראשונים אם שוחט אשר שח בין שחיטה לשחיטה, צריך לברך פעם נוספת וההלכה לא הוכרעה בנושא, כך אנו למדים מן ה"שולחן ערוך" (שם, סעי' ה'): "אם רוצה לשחוט הרבה, צריך לזוהר שלא לדבר בין שחיטה לשחיטה בדבר שאינו מצרכי השחיטה... אבל אם שח בינתיים, הוי הפסק וצריך לחזור ולברך... ויש אומרים דשיחה בין שחיטה לשחיטה לא הוי הפסק".

עצתו של ה"פרי חדש": כדי להחליץ מן הספק, אם שיחה בין שחיטה לשחיטה מהווה הפסק, הציע ה"פרי חדש" (שם) רעיון יפה. השוחט יכוון בדעתו בשעת הברכה, כי ברכתו תחול על כל השחיטות שיעשה על ידו עד שישוב דבר מה, אך הברכה לא תחול על השחיטות שיתבצעו מדיבורו ואילך. מעתה, כאשר השוחט ידבר, לכל הדעות יהא עליו לברך פעם נוספת לפני השחיטה הבאה, שהרי מראש הצהיר, כי ברכתו אינה חלה על השחיטות שלאחר דיבורו.

אולם, ה"תבואות שור" (שם סי' ק"ז) חולק על כך בתוקף, שכן, לדעתו, כאשר עומדות לפני השוחט מספר בהמות שבדעתו לשחוטן, אין בכוחו להגביל את ברכתו לכמה מהן בלבד, אלא כל אלו שבכוונתו לשחוט, נכללים בברכתו על כורחו.

המבקש לאכול תפוח ופאפיה: טרם נבאר את מחלוקתם נציין, כי מעבר להשלכותיה על ציבור השוחטים, היא נוגעת לכל אחד מאיתנו! שהנה, העומד לאכול מספר פירות ומבקש לכוון שברכתו תפטור חלק מהם בלבד, ניצב בפני אותה מחלוקת (נמוכין, במקום של ספק, ואינו "ברכה שאינה צריכה"). לדעת ה"פרי חדש" הוא רשאי לווסת את ברכתו, ולדעת ה"תבואות שור" הוא אינו רשאי לעשות כן. מקרה זה אינו נדיר, וכגון, המבקש לאכול תפוח ופאפיה. הפאפיה הוא פרי שספק אם ברכתו בורא פרי העץ או בורא פרי האדמה. אם יאכל קודם את התפוח, אינו רשאי לברך על הפאפיה, שהרי יתכן שהפאפיה הוא פרי העץ ונפטר בברכת התפוח. העצה היא, לברך על התפוח ולכוון שהברכה לא תחול על הפאפיה, אך לפי ה"תבואות שור", כאמור, לא ניתן לקיים עצה זו (על דיני 'הפסקי באכילה, ראה בהלכות ברכות).

הברכה על כל מעשה מצווה: עתה, הגיע העת להבין את צדדי המחלוקת. ובכן, יש המסבירים (עיי' "זאת הברכה" בירור הלכה סי' ל"א), כי שורש המחלוקת נעוץ בהבנת חיוב הברכה על מעשה מצווה. ה"פרי חדש" הבין, כי חכמים תקנו שיהודי יברך על כל מעשה מצווה העומד לפניו. מעתה, כאשר השוחט מתייצב לשחיטת עשר בהמות, הוא למעשה מתחייב בעשרה ברכות, ברכה על כל אחת ואחת מן השחיטות, אלא שבאפשרותו לפטור את כל השחיטות בברכה אחת, אם לא יהא "הפסק" בין כל השחיטות, שאז ניתן להחשיב את הברכה הראשונה, כמי שמתייחסת לכל אחת ואחת מן השחיטות. מעתה, לדעתו, אין כל מניעה שהשוחט, או אוכל הפרי יכוון, שברכתו לא תחול על בהמה זו או על פרי זה, שהרי מעיקר הדין, כל פריט חייב בברכה בפני עצמו.

מקיים המצווה התחייב בברכה: אולם, ה"תבואות שור" הבין, כי תקנת חכמים היתה, לברך לפני עשיית מצווה, אם מצווה אחת ואם עשר מצוות, לעולם יברך היהודי לפני קיום מצווה. כלומר, הברכה אינה מתייחסת לכל מעשה מצווה בנפרד, אלא היהודי שעומד לקיים מצווה, או מצוות, התחייב בברכה. מעתה, מובן מאליו שאין זה בסמכותו להשיל פרי אחד או בהמה אחת מן הברכה, שהרי ברכתו אינה מתייחסת לפריטים, אלא למקיים המצווה.

לסלק את הפאפיה: לדעת בעל ה"תבואות שור", קיימת עצה אחת ליהודי המבקש לאכול תפוח ופאפיה. טרם ברכתו, יסלק מן החדר את הפאפיה, או אז לא ברכתו לא תחול עליו (עיי"ש, עמ' 291).

ראוי להדגיש, כי הנידון שעסקנו בו מתייחס לברכה ראשונה בלבד, הברכה שמברכים לפני האוכל. ברם, לכל הדעות, לא ניתן לפצל את חלות הברכה האחרונה ולהתנות כי תפטור מאכלים מסויימים בלבד מתוך מכלול מאכלים שנאכלו, שכן, הברכה האחרונה באה על שביעתו של האוכל, והשביעה, בוודאי אחת היא ומשותפת לכל המאכלים ("וזהו הברכה" שם, 289, עיי"ש עוד). [ראוי לציין, כי בנידון זה עסקו הפוסקים לגבי מצוות רבות, כגון, ציצית, עיי' "ביאור הלכה" סי' ח' סעי' י"ד, ובברכת התורה, עיי' "מגן אברהם, סי' מ"ז ס"ק י"ב ועוד. בנושא זה הרחיב הגר"י אידלשטיין שליט"א בספר "שלמי יוסף" סי' קט"ז].

דף פזא וחייבו רבן גמליאל ליתן עשרה זהובים
כמה שווה מצווה?

מעשה באדם ש'חטף' מצווה לחבירו. הלה עמד לקיים מצוות כיסוי הדם, והוא נדחף וכיסה את הדם בעפר. גמרתנו מספרת, כי רבן גמליאל חייב את חוטף המצווה לשלם עשרה זהובים לבעליה! בגדרו של חיוב זה, קיימות שתי מחלוקות מעניינות ביותר, התלויות זו בזו לשני הכיוונים, כפי שנוכח להלן.

קנס או תשלום נזיקין: בדברי הראשונים אנו מוצאים שתי הגדרות שונות לחלוטין לחיוב התשלום של חוטף המצווה. יש שאמרו, כי תשלום זה הוא קנס שהטילו חכמים על חוטף המצווה. ויש שאמרו, כי תשלום זה הוא "תקנת חכמים כדי שיהיו מצוות חביבות על בעליהן". כלומר, חכמים קבעו תשלום על חטיפת מצווה, כדיני נזיקין, ובכך הם ביקשו לייקר את המצוות בעינינו, ולהראות את חביבותן (עיי' רי"ף ורא"ש ב"ק פרק החובל דף לבב בדפי הרי"ף, שו"ת הריב"ש סי' תק"ו, שיטה מקובצת בשם רבי יונתן).

דינו של החוטף מצווה בשוגג: מספר השלכות הלכתיות נובעות ממחלוקת זו. הנה, כאשר נבקש לברר, מה דינו של החוטף מצווה לחבירו בשוגג, אזי, אם חיוב זה הוא מדיני נזיקין, המזיק בשוגג אינו פטור מתשלום. אולם, אם חיוב זה הוא קנס שהושת על המפסיד מצווה לחבירו, אין להטיל קנס זה על המפסיד מצווה לחבירו בשגגה (ריב"ש שם).

דינו של חוטף שהודה במעשהו: כמו כן, כידוע, "מודה בקנס פטור", היינו: מי שעשה מעשה שבגיניו בית דין ישית עליו קנס, אם הודה במעשה טרם היה סיפק בידי בית הדין לקונסו, הוא פטור. מעתה, אם התשלום לבעל המצווה הוא מדין קנס, הרי שחוטף מצווה אשר יספיק לרוץ לבית דין ולהודות בפניהם על אשר עשה, יהא פטור מתשלום. אך אם חיובו לשלם נובע מדיני נזיקין, אין בהודאתו כדי לפטור (עיי' "שיטה מקובצת" ב"ק שם בשם הרי"מ מלוניל, ועיי' בקצוה"ח סי' שפ"ח ס"ק י"א, שנחלקו הראשונים אם בקנס מדברין נפטר מהודאתו).

המונע קיום מצווה אך אינו מקיימה בעצמו: נפקא מינא מעניינת נוספת, כותב ה"כתב סופר" (שו"ת חו"מ סי' כ"ו ד"ה "ויש ליי"), לגבי אדם שמנע מחבירו מלקיים את המצווה, אך לא קיימה במקומו. אם יסוד חיובו של רבן גמליאל נבע מדיני נזיקין, הרי אדם זה הזיק את חבירו. אך אם קנס הוא שהוטל עליו, יתכן שחכמים קנסו את החוטף לחבירו מצווה ונהנה מעשייתה, על כך עליו לשלם קנס, על הנאתו חלף חבירו, אך אם מנעו מקיום מצווה, פושע הוא, אך מקרה זה אינו נכלל בקנס של חכמים.

מה סכום התשלום? עד כה עסקנו במחלוקת הראשונים, אם התשלום שמוטל על חוטף המצווה הוא מדיני נזיקין או שהוא קנס. מחלוקת נוספת קיימת בין הפוסקים - מהו הסכום שיש לחייב בו את חוטף המצווה. אמנם, בגמרתנו מסופר שרבן גמליאל חייב את חוטף המצווה בעשרה זהובים, אך יש מן הפוסקים שסוברים, כי באותו מקרה כך היה ראוי לנהוג, ובכל מקרה יש לבדוק לגופו. לעומתם, יש הסוברים, כי בכל מקרה של חטיפת מצווה, יש לחייב את החוטף בעשרה זהובים. שתי הדעות הללו הובאו ברמב"ם (הל' חובל ומזיק פ"ז הל' י"ג) וב"שולחן ערוך" (חו"מ סי' שפ"ב סעי' א').

העוסק בנושא זה מבין, כי שתי המחלוקות תלויות זו בזו. כך אכן כתבו ה"מגיד משנה" (שם) והש"ך (שם), כי לדעת הסוברים שחיובו של החוטף הוא מעיקר הדין, מדין מזיק, תמיד יש לחייבו עשרה זהובים, שהרי רבן גמליאל קבע שזהו מחיר המצווה. אולם, אם חיובו הוא משום קנס שהטילו חכמים, על בית הדין לבדוק אם מפסיד המצווה מדקדק במצוות ומחזר אחריהם, או אז יקנסו חמורות את חוטף המצווה, וכן להיפך. ואילו הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל ("אבן האזל" שם) טען להיפך, אדרבה, אם חיוב החוטף הוא מדין מזיק, אין קצבה לדבר, ויש לבדוק כמה שווה המצווה עבור הנחטף, בכמה ממון היה מוכן לוותר עליה. רק אם קנס הוא שהושת על החוטף, ניתן להבין, כי

עתה, ערב יום הכיפורים, בערב היום הקדוש, החליט יענקל להכנס אל ה"חפץ חיים" זצ"ל. בזמן סעודה המפסקת אין אנשים רבים המסתופפים בחדרו, זוהי ההזדמנות לבקש על נפשו ולצפות לברכה ישועה ונחמה.

הוא נכנס אל הבית הדל, ונוכח באברך מבוגר שעדיין לא זכה להפקד, השוטח את בקשתו לפני ה"חפץ חיים" שהיה בערוב ימיו. משענה בחיוב והתברך, יענקל ביקש ממנו כי יאות להציג את מבוקשו לפני הצדיק.

ה"חפץ חיים" האזין היטב, ולאחר שהלה שטח בפניו את מצבו של יענקל, פנה אליו ה"חפץ חיים" במאור פנים ואיחל לו בפה מלא: "הקדוש ברוך יעזור, ש... תשאר בלימוד כל ימי חייד".

יענקל נחרד עד עמקי נפשו. בשרו נעשה חידודין חידודין. את אשר גור, בא. הנה, הוא יזכה להבטחה מה"חפץ חיים" להשאר בשיבה כל ימי חייו... האברך נרעש גם הוא, ופנה בשנית אל החפץ חיים, הפציר בו והתחנן, אנא, שהרב יברך את יענקל, הוא זקוק לשידוך. כן, כן, השיב ה"חפץ חיים", הקדוש ברוך...

יענקל נכנס מיואש אל חדרו של ה"חפץ חיים" ויצא הימנו שבור ורצוף.

הוא פסע בדכדוך סביבות הבית, הכל היה נראה אפור כל כך, בלי קץ ותכלה, גרוע ומדכא, כאשר יד רחבה הונחה על כתפו. הוא הסב את מבטו והבחין בגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד, תלמידו הגדול של ה"חפץ חיים", אשר נהג לשהות בימים הנוראים במחיצת רבו הדגול, ומיטתו ניצבה בחדרו של יענקל.

יענקל השיח לפניו את אשר על לבו, כשדמעות רותחות זולגות מעיניו. בערב יום הכיפורים הוא קיבל הבטחה מה"חפץ חיים" שלעולם לא ישתדך... נורא ואיום. להפתעתו, אורו פניו של רבי אלחנן.

"ראה", הסביר לו רבי אלחנן, "זה עתה קיבלת מה"חפץ חיים" את הברכה הטובה ביותר שיכול היית להעלות במחשבתך. הוא בירך אותך שתזכה לכל התנאים שיאפשרו לך לשקוד על התורה ועל העבודה כל ימי חייד! ראה תראה, יענקל, אל דאגה, ראה תראה כיצד תזכה להקים משפחה לתפארת.

במעשה מעניין זה, אנו מקבלים זווית הסתכלות מעניינת, נוספת, על הקשר שבין התורה ללומדיה, בחינת הארון נושא את נושאו. היהודי אינו עושה טובה בכך שהוא לומד תורה, התורה היא המטיבה עמו, פעמים שהוא זוכה לדברים הרבה, כדי שתהא בידו האפשרות להמשיך וללמוד.

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין,
או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל,
מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי,
ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il
.....
בברכת התורה העורך

פנינים

הנשה

גיד הנשה

מדוע גיד הנשה נאסר באכילה?

יש מפרשים (נצי"ב ורשב"ם), כי מטרת האיסור היא לזכור את הנס שאירע ליעקב, ואת גבורתו.

ואילו הספורנו מבאר, שבהנמעות מאכילת גיד הנשה, אנו מגמדים את הכאת המלאך, שהכהו במקום שאינו נחשב אצלנו כלל. דף פח/ב בשכר שאמר אברהם אבינו

עפר ואפר - עבר ועתיד

בגמרתנו נאמר, כי "בשכר שאמר אברהם אבינו ואנכי עפר ואפר זכו בניו לשתים מצוות אפר פרה ועפר סוטה".
עפר הוא דבר חסר צורה, אולם ניתן ליצור הימנו משהו, לגבלו במים ולעשות הימנו כלי, או לזרוע בו פירות וירקות פרחים וצמחים. בעברו - לא היה כלום. האפר הוא הפכו: בעברו יתכן שהיה פאר והדר, אולם בעתידו - לא יהיה כלום. אפר הינו חסר שימוש לחלוטין. אברהם אמר בעונה כי מעולם לא היה בר ערך, כעפר, וגם לעולם לא יהיה, כאפר.
לפיכך, מידה כנגד מידה, זכו בניו לאפר פרה, הבא לטהר מכאן ולהבא, ולעפר סוטה, הבא לוודא טהרה למפרע... ("בית הלוי", וירא).

דף פט"א מה אומנותו של אדם בעולם הזה ישים עצמו כאלם

אומנות השתיקה

אומרים בשם הגר"א: כיצד ניתן לזכות שתיקה בשם 'אומנות' וכי נשכרים על ידה? אכן כן, ענה. כשם ששנותיו של אדם קצובות לו. כך דיבוריו קצובים לו. נמצא, איפוא, שאם הוא שם עצמו כאילם, הרי הוא מאריך את ימיו. אומנות יפה היא זו...

דף צ"א/א בהאבדו עמו

למה צולמו הבחורים בנפרד

הזוהר הקדוש מסביר, שמאבק יעקב, עמוד התורה, בשרו של עשו, היתה מלחמה על החזקת התורה, ובפגיעת המלאך בירך יעקב, היתה משום פגיעה מסויימת ב"תמכין דאורייתא" ומשום כך, החזקת התורה היא משימה קשה כל כך.
מסופר שראשי ישיבת מיר הלכו לראש הגויינט לבקש הימנו תמיכה לשיבה. בבואם הראו לו גליון נייר ענק עליו הודבקו תמונותיהם של ארבע מאות בחורי הישיבה. הלח אמר, כי דומה לו שלכולם כובעים יפים וחליפות הגונות, ואינם זקוקים לתמיכה...

ענה לו רבי אברהם קלמנוביץ: דע לך, כי הסיבה שלא צילמו את כולם יחד, מפני שכובע אחד וחליפה אחת היו לנו, ואלו עברו בין כולם...

דף צ"א/ב תנא וכולן נבלעו באחד

למה לא כר? ...

נאמר בגמרתנו, כי האבנים שיעקב אבינו נטל כדי להניח תחת ראשו התקוטטו ביניהן עד שהפכו לאבן אחת.
"אם כבר", שאל מי ששאל, "הפכו את האבנים לאבן אחת גדולה, מדוע לא נהפכו לכר תחת ראשו?"
והוא היה גם מיישב - "מקטטה לעולם לא יצא דבר טוב..."

דף צ"א/ב תוכייה מהכא... שהלך להתפלל על הפיכת סדום... והלך יחידי להתפלל עליהם

לימוד זכות ביחידות

הסביר האדמו"ר רבי יואל מסטמאר זצ"ל, אברהם אבינו ע"ה הלך להתפלל ביחידות על אנשי סדום, ללא מלווים וללא משרתים. מדוע? משום שבתפילתו זו הוא לימד זכות על הרשעים. דבר זה יש לעשות בצנעא, שלא ישמע מי שאינו ראוי וישתכנע כי באמת צדיקים הם...

הקנס הוא קבוע, שהרי זוהי מהות הקנס, שהוא קצוב וקבוע [כפי שכותב הרמב"ם שם, פ"ג הל' ח', שכל הקצוב הוא קנס].

בימינו, אם הנחטף תפס עשרה זהובים, אין מוציאים אותם מידו: בימינו אין בית דין מטיל קנסות, ומכח הספק - אם חיובו של חוטף מצווה הוא מגדרי קנס או מגדרי ממון - בימינו בית דין אינו מחייב חוטף מצווה בממון. אך אם הנחטף תפס ממון של החוטף בשווי של עשרה זהובים, אין מוציאים אותו מידו (שו"ע שם). כיום, שוויים של עשרה זהובים, הוא כאלף וחמש מאות ש"ח.

עשרה זהובים של צער: נסיים בדבריו המתוקים מדבש של ה"חתם סופר" זצ"ל (יחידושי החת"ס). רבים שואלים, הרי המבקש לקיים מצווה ונאנס ולא קיימה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, ואם כן, מדוע החוטף צריך לפצות את הנחטף, הרי הנחטף יזכה לשכר על כוונתו לקיים את המצווה, ונמצא שלא הפסיד מאומה. ה"חתם סופר" מבאר, כי כאשר אדם עושה מצווה ועובד את ה' בשמחה, הוא זוכה לשכר על עבודת ה', ואילו הנאנס מקיום מצווה, מקבל שכר על צערו. לפיכך, אף על פי ששכרם לעתיד זהה, הרי החוטף ציער את חברו, ועל כך עליו לפצותו...

דף פז"א מי ששפך יכסה

האם יש עניין לכבד תלמיד חכם בקיום מצווה

השוחר חיה או עוף, חייב לכסות את דמם בעפר. חובה זו מוטלת על השוחט, בראש ובראשונה, כך מבואר במשנתנו, אולם, אם השוחט לא כיסה את הדם, מצווה על כל יהודי שרואה את הדם לכסותו, שנאמר (ויקרא י"ז) "ואמר לבני ישראל".

ה"תבואות שור" - מותר לכבד אחרים במצוות כיסוי הדם: מחלוקת עקרונית וחשובה בין הפוסקים, מוצאת את ביטויה, בין השאר, גם במצוות כיסוי הדם. בעל ה"תבואות שור" (סי' כ"ח סעי' ט') כותב, כי השוחט רשאי לפרקים לכבד יהודי אחר לקיים את מצוות כיסוי הדם, יהודי אשר אינו יודע לשחוט ולא יזכה לקיים את מצוות כיסוי הדם אם לא יכבדוהו לקיימה. כמובן, הוא מוסיף, כי השוחט אינו רשאי להעניק את קיום המצווה לאחר מחמת עצלות או עבור ממון, כי אם לשם שמים בלבד, כדי לזכות את חברו במצווה. לדעתו, אין זה נחשב כביטול מצווה, שהרי המצווה מתקיימת, הדם מתכסה.

ה"חכמת אדם" - אסור לכבד אחרים במצווה המוטלת על האדם: אולם, בעל ה"חכמת אדם" (וכלל ח' סי' ב') חולק על כך בתוקף, מאחר שהמצווה מוטלת על השוחט בראש ובראשונה, וכאשר הוא אינו מקיימה, הוא מבטל את המצווה. ה"חכמת אדם" מודה בכך, ששוחטים רבים נוהגים לכבד את חבריהם במצוות כיסוי הדם, אך לדעתו טעות זו השתרשה לאחר שהם למדו את משנתנו ולא הבינוה כיאות. במשנתנו נאמר, כי השוחט חייב לכסות את הדם, ואם לא עשה כן, כל ישראל מחוייבים במצווה. השוחטים הבינו, כי אין מוטלת עליהם מצווה יותר מאשר על שאר היהודים, אך האמת היא, כותב ה"חכמת אדם" - "וזה אסור".

כיצד תלמיד חכם במצווה, הידור מיוחד: בעל ה"תבואות שור" (שם סוף ס"ק י"ד), מוסיף הערה מעניינת. לדעתו, הידור מיוחד יש לתת לתלמיד חכם לקיים את המצווה, שכבוד הוא למצווה. כראיה לדבריו הוא מצטט את המסופר בגמרא (סוטה י"ג), שבני ישראל הניחו למשה רבינו להתעסק בקבורת יוסף הצדיק, משום שמשה היה המכובד שבהם. הרי לנו, כי יש להניח לגדול להתעסק במצווה.

מצוות קבורת המת שונה מכל המצוות: ה"בינת אדם" (סי' ז') דוחה ראיה זו בפשטות. דווקא במצוות קבורת המת, שהיא משום כבודו של המת, יש להרבות בכבוד המת, כי זוהי מהות מצוות קבורתו. ברם, בשאר מצוות, "לא שמענו ולא ראינו בשום פסק שלא יעשה המצווה המוטלת עליו כדי שיעשה חברו הגדול ממנו". הוא אף מוסיף, "ותמה על עצמך, אם יהיה לאחד שופר ולולב ואדם חשוב במקום אחר שאין לו, וכי נאמר כבוד בגדול ויתן השופר והלולב להחשוב והוא יתבטל מן המצווה? לדעתי ישתקע הדבר".

יש להבדיל בין מצוות פרטיות למצוות שעיקרן בתוצאה: אמנם, השוואתו של ה"בינת אדם" בין מצוות כיסוי הדם למצוות שופר ולולב, אינה מוחלטת. שכן, הנידון האמור, הוא לגבי מצוות שניתנות להעשות על ידי מספר אנשים, כמצוות כיסוי הדם, מצוות מילה וכדומה. ברם, שונה הוא הדבר במצווה פרטית המוטלת על האדם, כמצוות לולב, שאין יהודי רשאי לוותר על לולבו ולבטל את מצוות ארבעת המינים, כדי להעניק את לולבו לחבירו או אפילו לתלמיד חכם. שכן, כאשר אדם מעניק את לולבו לחבירו, על ידי כך הוא לא יקיים את מצוות נטילת לולב. ברם, כאשר הוא מעניק לחבירו את הזכות לכסות את הדם, הרי סוף סוף, עיקר המצווה התקיים - הדם מכוסה (ע"ע "שערי תשובה" סי' תרנ"ח).

מעניין, כי על דברי המשנה (ביכורים פ"ג משנה ג') האומרת, כי בני ירושלים נתנו כבוד למביאי הביכורים לפי גודל מעלתם, מגיב הירושלמי (מובא בר"ש שם) "וכי יש קטן וגדול בישראל?" - "כיון דעושה מצוה מאי נפקא מינה בין גדול לקטן?" מוכח, לכאורה, כי אין כל עניין והבדל בין מצווה הנעשית על ידי גדולים למצווה המתקיימת על ידי אחד

העם (ראה ספר "פניני הגרי"ז סי' י"א).

ברם, רבני בית מדרשנו העירו, כי יתכן שאין כל הוכחה מן הירושלמי. שכן, אומנם חובה עלינו לכבד את המצווה על ידי שתלמיד חכם יקיימנה, אך המצווה עצמה אינה הופכת לחשובה יותר ממצווה המתקיימת על ידי אחד העם, כי אם, כאמור, המכבד תלמיד חכם לקיים את המצווה, מראה בכך את חיבתו למצווה. מעתה, מובנת היטב שאלת הירושלמי, "כיון דעושה מצווה, מאי נפקא מינה בין גדול לקטן?", המצווה עצמה, אותה מצווה היא.

דף פט/ב בנותן טעם

האם אפשר 'לשקול' טעם של אוכל

בעבר (גליון 208) התייחסנו בהרחבה למושג "טעם כעיקר" הקובע, כי טעם של מאכל, כמוהו כמאכל בעצמו, וכל דיני המאכל עליו. לפיכך, כאשר שני מאכלים התבשלו יחדיו, אין מתייחסים אל המאכל הקטן כ"מיעוט" בתוך "רוב", שהרי טעמו של המיעוט מורגש בכל המאכל, וממילא אינו מיעוט. בשורות הבאות, נתמקד בנידון אקטואלי ובחקירה יפה בדן "טעם כעיקר".

פרי טבל שנפל לתוך מרקחת פירות והתבשל עמה: מעשה שהיה, ופרי טבל, שלא הופרשו ממנו תרומות ומעשרות, נפל לתוך קדירה רותחת ובה מרקחת פירות משובחת ביותר. חיש מהר הוציאו את פרי הטבל מן המרקחת, אך לא היה בכך כדי להתיר את המרקחת באכילה, שכן, מאחר שפרי הטבל התבשל בתוך הקדירה עם המרקחת וטעמו התפשט על פני כולה, המרקחת נאסרה באכילה, עד אשר יופרשו ממנה תרומות ומעשרות, כדין טבל.

השאלה העומדת בפנינו היא, כמה תרומות ומעשרות יש ליטול ממרקחת זו, האם כנגד כל המרקחת, או אולי יש לשער את טעמו של פרי הטבל ולהפריש כנגדו - אך איך מחשבים 'משקל' של טעם מסויים בתוך מרקחת?

ה"מחנה אפרים" (הלי מעשר פרק י"ב) כותב, לגבי עיסה שנתנו בתוכה יין שאינו מעושר, שיש להפריש מעשר כנגד כל העיסה ולא רק כנגד כוס היין הבלתי מעושר, מאחר שכל העיסה נאסרה באיסור טבל [נועיי"ש בנתערב פחות מכזית בכדי אכילת פרס, שצריך להפריש דווקא מן הדבר המעורב].

אולם, בעל "אורים גדולים" (נתיב לי"ג) חולק וסובר, כי יש להבחין מהו שורש האיסור. לפנינו פרי אסור שנפל לתוך מרקחת, ובעקבות כך כל המרקחת אסורה באכילה, אך מקור האיסור, הוא הפרי. אם היינו מצליחים לעקור את האיסור מן הפרי שנפל למרקחת, היתה הבעיה נפתרת מאליה, לא כן? מעתה, כאשר מפרישים תרומות ומעשרות כנגד פרי הטבל, בו ברגע הוא הופך לפרי תמים נטול איסור, ואיסור האכילה שרביץ על פני המרקחת פורח ומתאדה [שונה הדבר באיסורים שאין אפשרות להתירם, כגון, חתיכת נבילה שנפלה לסיר בשר].

הנקודה שעדיין יש לתת עליה את הדעת היא, כיצד משערים כמה טעם יש בפרי, וכנגדו להפריש תרומות ומעשרות. ה"חזון איש" זצ"ל (דמאי, סי' ט"ו ס"ק ט') כתב, כי יש לשער, איזו כמות של טבל נדרשת כדי שהמרקחת תהא בעלת טעם כפי שהיא כעת, וכנגד כמות טבל זו, יש להפריש תרומות ומעשרות.

מאורות הדף היומי

בית מדרש למגיד

שיעור דף היומי סוכטשוב

פרויקט "מאורות"

לבני הנוער

הודעה חשובה

הננו להודיע כי במסגרת הרחבת פרוייקט שיעורים מרתקים בגמרא בקרב בני הנוער

הורים המעוניינים בקיומו של

הפרויקט במוסד בו לומד בנם

וכן מנהלים החפצים בקיומו

של פרויקט זה

ובמסירת שיעור לדוגמא

יפנו למשרדנו לפלאפון: 064-783642

מאורות הדף היומי

בית מדרש למגיד

שיעור דף היומי סוכטשוב

בשורה לתושבי בני ברק

בימים אלו מתגבשת קבוצה

לשיעור דף היומי מרתק

מפי הרב משה קובלסקי שליט"א

מחשובי רבני בית מדרשנו

בין השעות 9:30 - 8:45 בבוקר

מתחילים במסכת בכורות

על מנת שיהיה באפשרותך לחזור

פעם נוספת בעוד כחודשיים

במסגרת הדף היומי העולמי

פרטים בטל' 064-783639

נקודות הפצה בחו"ל

ארצות הברית: ניתן לקבל את הגליון "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית מידי שבוע בדואר לפרטים בטל' 718-253-6218
ניו ג'רסי: משפ' פרי 201-871-5850
לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880
אנגליה: הר"ר יחזקאל בראון 44+ (0)8700-416000

קנדה: מונטריאל: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160
טורונטו: הר"ר דניאל כאהן 416-182-3848
ארגנטינה: הר"ר מרדכי באבעק 5411-4862-9313
אוסטרליה: הר"ר יחזקאל בראון 613-95300217

ברזיל: הר"ר יהושע פסטרנק 011-30513955
ונצואלה: הר"ר סעדיה שוקרן 0058212) 552-66-25
מקסיקו: הרב שאול מלאה 251-02-46 (0052555)
צרפת: הר"ר יהודה בוכינגר 333-88140301
שווייץ: הר"ר רפאל מוסבכר 014620030

לעילוי נשמת

אבינו סבנו הר"ר שלמה

אלימלך שורץ ז"ל

ב"ר משה ז"ל נלב"ע כ"ח ניסן תשנ"א

איש תמים וישר דרך ביקר חולים במסירות

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידינו הר"ר משה

שורץ ומשפ' שיחיו פי"ת

בחר דף גמרא

הקדם והנצח את נשמת יקירך ז"ל שיום הזיכרון שלהם

חל בחודשים: תמוז, אב, אלול, תשרי וחשוון

בדף הגמרא מהדורת "נר תמיד"

מסכתות: בכורות, ערכין ותמורה.

4600 לומדי השיעורים בדף היומי ילמדו לעילוי

הנשמה המונצחת בעמוד הגמרא,

ויקוים בה:

"אשרי מי שבא לכאן

ותלמודו בידו"

לפרטים והרשמה ניתן לפנות ליוסי הלפרין במשרד "מאורות הדף יומי"

טלפון: 03-6164725 פקס: 03-5780243